

Міське будівництво та архітектура

УДК 725.82

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГЕНПЛАНІВ ЦЕНТРІВ ДУХОВНО-БОГОСЛОВСЬКОЇ ОСВІТИ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ

Р. З. Стоцько

В статті розглянуто особливості формування генпланів центрів духовно-богословської освіти УГКЦ, проаналізовано духовно-ідеологічні, містобудівельні та функціональні фактори, що найбільше впливають на проектування генеральних планів таких закладів.

В статье рассмотрены особенности формирования генпланов центров духовно-богословского образования УГКЦ, проанализированы духовно-идеологические, градостроительные и функциональные факторы, влияющие на проектирование генеральных планов таких заведений.

The paper considers peculiarities of schedules as centers of spiritual and theological education Church, spiritual and ideological analysis, urban planning and functional factors that most influence the design of master plans for such facilities.

Вступ

В структурі духовно-освітнього комплексу храм як з ідеологічної точки зору, так і в архітектурно-планувальному сенсі є головною і візуально домінуючою спорудою. Цей фактор є визначальним і в містобудівельному аспекті, і в формуванні генплану духовно-освітнього комплексу.

Традиційно в Україні храм як центр духовного та суспільного життя розташовувався на головних площах та вулицях міст. З іншого боку, при наявності храму довкола нього формувалися духовні, суспільні, комерційні осередки (театри, бібліотеки, заклади освіти, установи державного управління, ринки, торгові центри тощо...).

Проте, храм духовно-освітнього закладу не є повністю відкритим для парафіян. В багатьох університетах, семінаріях України храми та каплиці лише внутрішнього використання. Це стосується також освітніх монастирських будинків, де храм або каплиця завжди є недоступними для парафіян. Статус храму – внутрішній, парафіяльний або частково парафіяльний (періодично відкритий) – визначає духовне керівництво єпархії та адміністрація духовно-освітнього закладу.

Метою роботи є аналіз визначальних факторів формування генпланів центрів духовно-богословської освіти УГКЦ.

Основна частина

Є два випадки розташування храму в межах духовно-освітнього комплексу і два випадки розташування самого комплексу відносно головних вулиць чи площ.

1. Духовно-освітній комплекс з „відкритим” храмом (рис. 1).

- Духовно-освітній комплекс споруджується на одній з головних вулиць або площ міста, мікрорайону, кварталу.
- Храм є візуальною домінантою як комплексу, так і вулиці (площі).
- Храм стоїть на осі симетрії комплексу і входом повернутий до головної вулиці (площі).
- Храм не відмежований огорожею від вулиці (площі).

2. Духовно-освітній комплекс з внутрішнім („закритим”) храмом (рис. 2).

- Духовно-освітній комплекс може розташовуватися як на головній, так і на периферійній вулиці або площі міста, мікрорайону, кварталу.
- Храм є візуальною домінантою духовно-освітнього комплексу (візуальне сприйняття у вулиці – обмежене).
- Храм розташований у центрі комплексу і не прив’язаний головним фасадом до вулиці

- (площі).
- Храм відмежований від вулиці спорудами комплексу або огорожею.
 - Передбачено періодичний доступ парафіян до храму через територію або споруди комплексу.

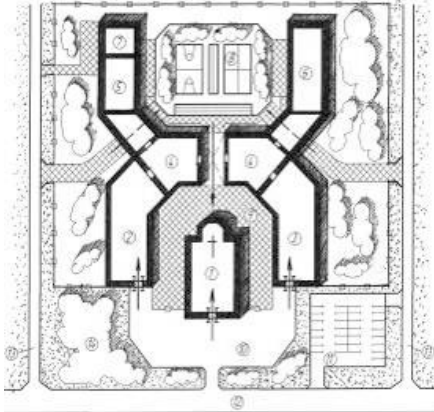

Рис. 1. Схема генплану духовно-освітнього комплексу із загальнодоступним храмом

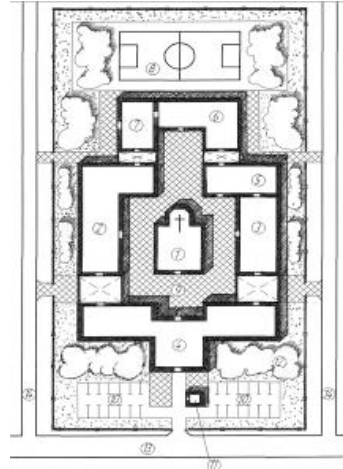

Рис. 2. Схема генплану духовно-освітнього комплексу із внутрішнім храмом

Експлікація генплану духовно-освітнього комплексу із загальнодоступним храмом: 1) храм; 2) духовна семінарія; 3) богословський університет; 4) адміністративно-навчальний блок; 5) пасторально-місійний центр; 6) освітній монастирський будинок; 7) господарський блок; 8) спортивно-рекреаційна зона; 9) внутрішнє подвір'я та проїзди; 10) площа перед храмом; 11) автостоянка; 12) головна вулиця; 13) периферійні вулиці; 14) зелені насадження.

Експлікація генплану духовно-освітнього комплексу з внутрішнім храмом: 1) храм; 2) духовна семінарія; 3) Богословський університет; 4) адміністративно-навчальний блок; 5) пасторально-місійний центр; 6) освітній монастирський будинок; 7) господарський блок; 8) спортивно-рекреаційна зона; 9) внутрішнє подвір'я та проїзди; 10) автостоянка; 11) будинок чергового; 12) зелені насадження; 13) головна вулиця; 14) периферійні вулиці.

Найбільш традиційне для духовного освітнього закладу є симетричне розташування споруд відносно осі, на якій стоїть храм. Це пов'язано як з симетричним образом самого храму, так і з усвідомленням того, що духовний освітній заклад і є храмом вищої науки. Саме таке сприйняття сакральної споруди є найбільш характерним для усіх регіонів України.

Проте містобудівельна ситуація, форма ландшафту, різноманітне функціональне призначення споруд закладу ускладнюють, а інколи і унеможливають проектування головного фасаду з чітко визначеною лінією симетрії.

Завдання особливо ускладнюється при проектуванні духовно-освітнього комплексу, в який входять споруди сакрального, освітнього, житлового, господарського та спортивно-рекреаційного призначення.

При проектуванні духовно-освітнього комплексу семінарієво-університетського типу проблему симетричності головного фасаду рекомендується вирішувати одним з трьох шляхів:

- 1) головний фасад – мінімальний по ширині – комплекс розвивається вглибину ділянки (генплан „глибинного” розвитку) (рис. 3);
- 2) головний фасад комплексу розвивається вширину (генплан „фронтального” розвитку) – симетричною є лише головна споруда – храм. Адміністративний корпус (решта споруд, які входять на головний фасад комплексу візуально урівноважені відносно центра – осі симетрії головної споруди) (рис. 4);
- 3) головний фасад комплексу вільнозакомпонований (генплан „вільного” розвитку) –

симетричним є лише головний вхід в храм, адміністративний корпус, які візуально максимально акцентовані (рис. 5).

„Глибинний” розвиток генплану дозволяє без особливих проблем запроєктувати симетричний головний фасад невеликої протяжності, не порушуючи функціональності решти споруд комплексу. Симетричний головний фасад візуально закриває нерегулярність композиції генплану, що розвивається вглибину.

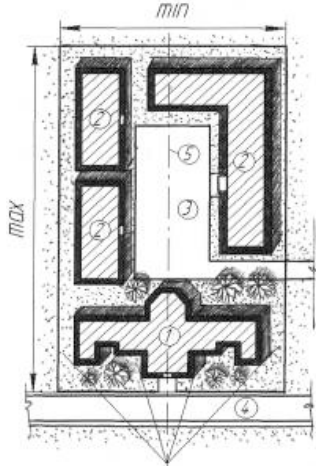

Рис. 3. Схема „глибинного” розвитку генплану

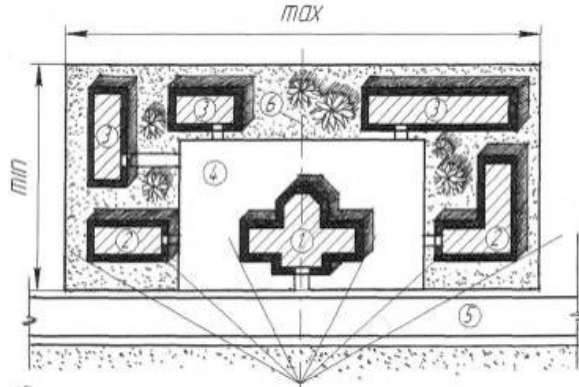

Рис. 4. Схема „фронтального” розвитку генплану

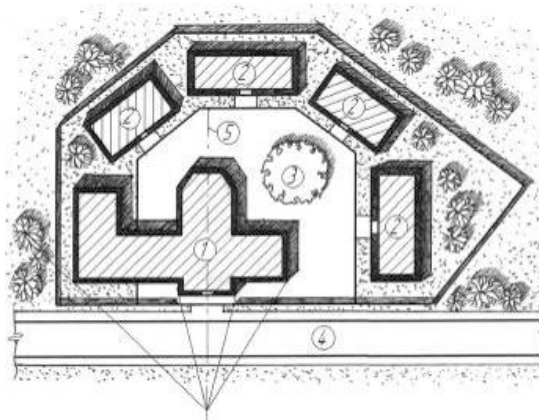

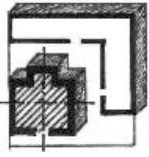
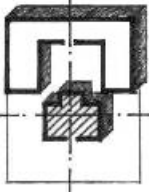
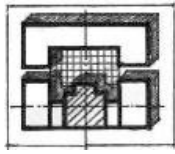
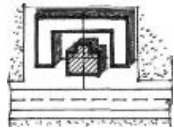
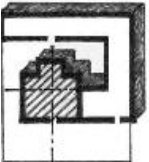

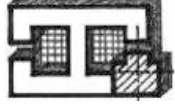
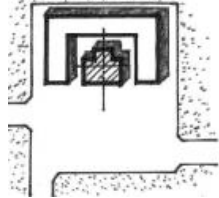
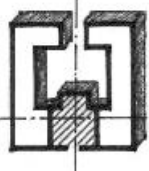
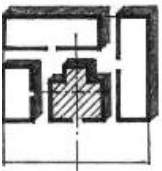

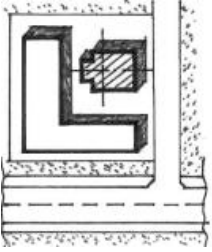
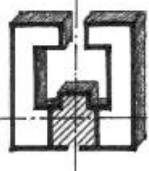
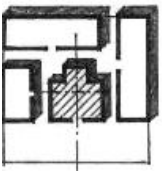

Рис. 5. Схема „вільного” розвитку генплану

Експлікація генпланів:

- 1) храм, адміністративний корпус;
- 2) освітні та житлові споруди;
- 3) внутрішні подвір'я;
- 4) головна вулиця;
- 5) умовна вісь симетрії.

Таблиця 1

Класифікація духовно-освітніх комплексів УГКЦ за композицією генплану

За місцезнаходженням храму та інших споруд	За інтегрованістю храму в інші споруди	За симетричністю головного фасада	За наявністю та характером головного подвір'я	За містобудівельним рішенням
1	2	3	4	5
Храм формує головний фасад та вісь симетрії комплексу	Окремо розташований храм 	Повністю симетричний 	Одне закрите внутрішнє подвір'я 	Фасад формує головну вулицю, проспект
Храм на осі симетрії комплексу у внутрішньому подвір'ї	Храм примикає до іншої споруди 	Асиметричний 	Закрите, розмежане спорудами на кілька частин 	Фасад формує площу
Храм формує головний фасад комплексу з розташуванням інших споруд	Храм інтегрований в іншу споруду 	Симетричний в „масах” 	Частково відкрите 	Фасад формує провулок
Храм – у центрі несиметричної композиції комплексу		Симетричні фасади окремих споруд головного фасаду 	Відкрите без визначених меж 	Комплекс у парковій зоні

Приклад формування генплану Львівської Духовної Семінарії на вул. Хуторівці поданий на рис. 6.

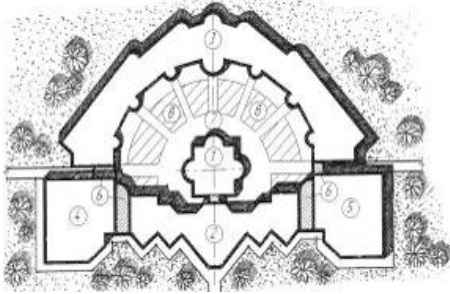

Рис. 6. Схема споруд та панорама комплексу Львівської Духовної Семінарії на вул. Хуторівка

Експлікація схеми споруд Львівської Духовної Семінарії:

- 1) храм;
- 2) адміністративно-навчальний блок;
- 3) житловий блок;
- 4) блок їдальні;
- 5) спортивний блок;
- 6) криті переходи;
- 7) внутрішнє подвір'я;
- 8) трав'яний газон.

Висновки

- Визначальними факторами в формуванні генпланів центрів духовно-богословської освіти УГКЦ є духовно-ідеологічний (розміщення храму в структурі комплексу), функціональний (розміщення навчальних, житлових та господарських корпусів) та містобудівельний (орієнтація комплексу на головну вулицю, площу тощо).

Використана література

1. Галишич Р. Українська церковна архітектура і монументально – декоративне мистецтво зарубіжжя / Галишич Р. – Львів, 2002. – С. 152-196.
2. Журчишин Г. Роль церковного ансамблю в організації забудови населеного пункту на Гуцульщині XVII-XX століть / Журчишин Г., Кравченко Я. // Збірник наукових праць. – Випуск № 5. – Одеса, ОДАБА, 2004. – С. 25-31.
3. Криворучко Ю. І. Богословські основи сакральної архітектури / Ю. І. Криворучко // Вісник НУ “Львівська політехніка”. – № 410. – Львів, 2000. – С. 3-8.
4. Малік Т. В. Дизайн середовища внутрішніх архітектурних просторів приміщень громадського призначення / Т. В. Малік // Збірник наукових праць. – Випуск № 5. – Київ : ЗНДЦЕП, 2004. – С. 129-134.
5. Рожко В. Духовні православні освітні заклади Волині X-XX ст. / Рожко В. – Луцьк, 2002. – С. 81-54.

Стоцько Ростислав Зіновійович – кандидат архітектури, доцент кафедри нарисної геометрії Національного університету "Львівська політехніка".